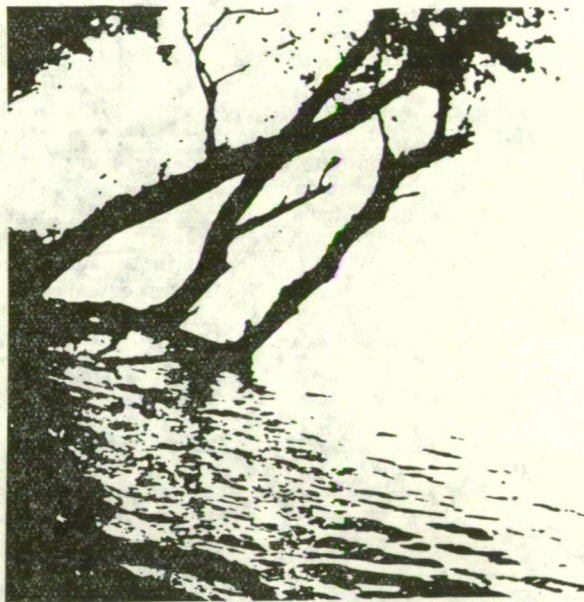

szemet szűrő udvari léhűtők raja veszi körül. Amikor Kendi Sándor, Báthory Boldi-zsár apósa, Velence mintájára köztársaságot akar Erdélyből csinálni, ő az új barokk uralkodó idegen típusához szoktatja hazáját. A másik: a rejtett gyengeség kivirág-zása a nagy formátumú uralkodóban, akit úgy kell a pályája által megkívánt ke-gyetlenségek elviselésére ránevelni, s melyeket belső bizonytalanságában néha túl-zásba is visz. Az akkor megírt négy-öt rész voltaképp nyitány volt, melyet e kettős hiba, a *történelmi idegenség* s az *alkati gyengeség* ábrázolására szántam.

Báthory Zsigmond gyóntatójának, a spanyol Carrillónak elhittem, hogy Báthory Zsigmond nősülésekor szűz volt. Első találkozósa menyasszonyával úgy történik, hogy ifjú lázában álruhában Szatmárig megy, ott lesi meg s tér vissza a fogadására Kolozsvárra. Egy kis történelemtorzítást is végeztem: Zsigmond szerintem ekkor már túl volt a gyurgyevői diadalon, tehát az első nagy siker önérzetével megy fele-sége elé. S ekkor következik be a kudarc. Jegyesét elkíserte Erdélybe anyja; tán a főhercegnő viselkedésében volt a lenézett erdélyi fejedelem iránt valami megvetés, tán a menyasszony volt első találkozáskor zavart, elutasító. Báthory Zsigmond nem tudja a házasság aktusát végrehajtani, s ezt nem is próbálja titkolni, tusolni, ha-nem szinte a nyilvánosság előtt küzd önérzete megingott képével. Oppeln és Ratibor hercegségért s még inkább a papi fejedelem címért átadja Erdélyt a Habsburgok-nak, hogy a cserbenhagyott Erdély zavara ismételten visszahozza elhagyott trón-székébe. A nagyság körvonala, amint a szervezetéből felmerült hiba, megingott önhite a történelem tragikomikus hulladékává teszi.

Veress Dániel darabjának végső fogalmazását nem ismerem. Úgy látom, többet dolgozott fel közös forrásunkból, Szamosközy krónikájából; jobban merítette Báthory Zsigmondot korában s nem volt olyan fontos számára a tehetetlenség motívuma, mint nekem lett volna. De bizonyára szép darabot írt, s én örülök neki, hogy elha-gyott témáim közül ezt az egyet méltó toll viszi közönség elé.

1970. június

SZÁVAY ISTVÁN: PART